

op-weg' proces vindt hier zijn voedingsbodem.

Indien deze overwegingen juist zijn, heeft het met name vanuit het door Kossmann voorgestane gezichtspunt zin, de strijd om de wetenschappelijke analyse van de Schriften nader te bezien, niet inhoudelijk uiteraard maar naar de intensiteit en de omvang.

Niet voor niets gingen juist rond de eeuwwisseling de tot dusver 'moderneren' genoemd zich 'vrijzinnig' noemen. Men heeft daarin wel een truc gezien om ook in wezen totaal onkerkelijken - zoals de legendarische kroegbaas - bij de strijd tegen de fijnen te betrekken, maar dan had deze benaming zich niet zo snel, algemeen en duurzaam doorgezet. De grond was steviger. Had Scholten zich nog alle moeite gegeven om *De leer der Hervormde Kerk* met de moderne wetenschap te verzoenen, aan het einde van zijn loopbaan zagen hij en zijn geestverwanten hiervan af. Zij kozen voor volstrekte vrijheid tegenover het overgeleverde geloofsgoed, of dat nu in bijbel of leer verankerd was en gingen in volle vrijheid na of en in hoeverre de moderne mens daarin nog enig voedsel voor de ziel kon vinden. Dit kon zowel uitmonden in de charlatanerie die Louis A. Bähler, van huis uit toch orthodox en zelfs bijbelgeleerde, zich veroorloofde, als in het serieuze werk van B.D. Eerdmans, eveneens oudtestamenticus en een der meest interessante malcontente jongeren, met name omdat hij geen blad voor de mond placht te nemen. Toch manifesteerden de vrijzinnigen, bij alle onderlinge spanningen, zodra het erop aankwam hun onderlinge eenheid. Terwijl zij namelijk hun onderlinge meningsverschillen als in wezen wetenschappelijke discussies zagen die door zegevierend dieper inzicht beslecht zouden worden, hadden zij het gevoel, door hun tegenstanders vanuit de bomvrije kazematten van verouderd vooroordeel - dogma, leerstelsel, 'geloof der gemeente' - bestookt te worden, waar het redelijk argument niet kon doordringen. In wezen voelden zij zich niet fair bejegend, en dat gevoel gaf aan hun eveneens in deze tijd ontluikende nieuwe organisatievorm, die van de - aanvankelijk nog provinciaal georganiseerde - 'Verenigingen van Vrijzinnige Hervormden' zo'n ongekende weerbaarheid.⁵ Tegenover wat zij ervoeren als machtsargument zetten zij de machtsontplooiing. Maar macht stond - daar moet heden ten dage toch wel met nadruk op gewezen worden - ook hier in dienst van een ideaal: de vrije ontplooiing der ware religieuze krachten in het volk die uit alle, door de wetenschap gezuiverde, bronnen gevoed dienden te worden. Dat kon het

5. K.A. Bevershuis, *Een halve eeuw strijd en opbouw: ontstaan en ontwikkeling der vrijzinnige hervormde beweging*, Assen 1953, 47-67.